

מסורת הש"ס
 א. ראה בכורות ס,ב ובמסומן ס.
 ב. בכורות ס,ב.
 ג. (בשנינו) ירושלמי נזיר פ"ה ה"ב. תוי"כ ויקרא ג, א. ילק"ש תורה תנח. שם תרפ.
 ד. שבת קלו, א. עירובין צ"ב. יומא מא, א. סנהדרין פ"א. שבעות י"ג. כריתות כ"א. ילק"ש תורה תרמו.

גרסות

והא דתנאי יקריבו ישי בכת"י ובש"מ: והא דתניא ויש: והא דתניא ובכתי"ב: והא דאמר: **קסבר רבי יהודה ישי בכת"י: וקסבר ר' יהודה ובש"מ: וסבר ר' יהודה קסבר - מתה. וקסבר ר' יהודה תמורת מעשר מתה ברוב כתי"ב: וקסבר ר' יהודה תמורת מעשר מתה ובכתי"ב: וקסבר ר' יהודה טעות מעשר מתה וראה נהגות רש"י ומראה כהן.**

והא דתנאי [וחה ששנה]: יקריבו שניהם כקרבן שלמים - שיטת ר' שמעון היא, שאמר: מביאין קדשים לבית הפסול, כלומר, מותר להקריב קדשים, למרות שיש חשש שמא לא יספיקו לאוכלם ויפסלו. והא דתנאי [וחה ששנה] ימותו שניהם - שיטת ר' יהודה היא, שאמר: טעות מעשר, כגון אחד עשר שקראו "עשירי" - תמורה היא

והא דתנאי: יקריבו - רבי שמעון היא, דאמר: "מביאין קדשים לבית הפסול. והא דתנאי: ימותו - רבי יהודה היא, דאמר: "טעות מעשר - תמורת מעשר - מתה. וקסבר רבי יהודה: תמורת מעשר - לא היה קרב, מכלל הדברים אתה למד שר' יהודה סבר [טבור] שקרב, למרות שלדעתו הוא תמורת מעשר! וכי תימא [ואם תאמר]: ר' מאיר למאי דסבירא ליה קאמר [לפי מה שהוא עצמו סבור הוא אומר], לשיטתו, שאין האחד עשר נחשב תמורת מעשר, מפני שאם כן - לא היה קרב. אבל אין ללמוד מכאן על דעת ר' יהודה, ולדעתו דינו ככל תמורת מעשר שמתה - והתנאי [נהרי שנינו ברייתא]: אין בין קדושת אחד עשר שקראו "עשירי" לקדושת קרבן שלמים רגיל, אלא שזה (קרבן שלמים) עושה קדושה ליקרב, שהוא עושה תמורה ותמורתו קריבה, וזה האחד עשר אין עושה קדושה ליקרב, אלו דברי ר' יהודה. ונדייק מכאן: לעשות קדוש ליקרב הוא דלא עביד [שאין הוא עושה] האחד עשר, הא איהו גופיה קריב [אבל הוא עצמו קרב]! ועוד ראה על שכן דעתו של ר' יהודה, דתנאי [ששנינו ברייתא] בסיפרא, מדרש ההלכה על ספר ויקרא: "ואם זבח שלמים קרבנו אם מן הבקר" (ויקרא ג, א) - הרי זה בא לרבות אחד עשר שקראו "עשירי", שהיה אף הוא מוקרב לשלמים. יכול שאני מרבה אף את התשיעי, שקראו "עשירי", שיקרב לשלמים? אמרת (אומר אתה): וכי הקדש לפניו מקדש או לאחריו מקדש? כלומר, האם לפניו שהוא עצמו התקדש יכול הוא לקדש אחרים כתמורתו, או דוקא לאחר שהוא עצמו התקדש? הרי אומר - לאחריו מקדש, ולכן דוקא האחד עשר שנתקדש לאחר שכבר יצא העשירי ונתקדש - קרב שלמים מכת העשירי. אבל התשיעי, שנתקדש לפניו - אינו קרב שלמים. שיטת סתם סיפרא מני [שיטת מ' היא]? שיטת ר' יהודה היא, וקתני [נהרי הוא שונה] שם: "מן הבקר" - לרבות אחד עשר לשלמים, ואינו סבור שהוא הולך למיתה. ואם כן, הברייתא ששנינו בה שעשירי ואחד עשר שנתעברו ימותו - לא ניתן להעמידה לשיטתו!

[שיין לעמוד הקודם] אין מביאין קדשים לבית הפסול - שאילו היו קריבים - לרין לאוכלן כחומר שזה, לרין להריס מהם חוה ושוק וליתן לכהניסין ומתן שזההניס מועטין הן, אין נאכל אלא לכהניס - שמא לא יהו מניין אולנין לאומן חוה ושוק, ויפסלו זנינה לאחר שני ימים ויליה אחד. והשתא מציא אחד מהם, שהוא מעשר, לזנית הפסול. דהא מעשר ודאי אינו לרין הרמת חוה ושוק לכהניס, אלא הכל נאכל לכל אדם, ומניין לו אולנין הרבה, ולא ליתו לעולם לזני פסול לניה. נמשכת זכמים פרק "כל הזכמים שנתעברו" (ע"ה, ב) גמריין פלוגתא דרבי שמעון ורבינן, דתני: אשם שנתעברו דשלמים, רבי שמעון אומר: שניהם ישטו כלפון ויאלל כחומר שזה. אמרו לו: אין מציאים קדשים לזנית הפסול. תמורה היא - ותמורת מעשר אינה קריבה, אלא מתה. למאי דסבירא ליה - דהכי קאמר: לזנית דסבירא ליה דתמורת מעשר אינה קריבה - לזו תמורה היא, דאילו היה תמורה לא היה קרב. אין בין אחד עשר - שקראו מעשר, לשלמים דעלמא - אלא שזה עושה תמורתו ליקרב, שהשלמים עושים תמורה ותמורתן קריבה. אלא אחד עשר - אין עושה תמורה ליקרב. דסבר רבי יהודה דטעות מעשר היא תמורה, ואין תמורה עושה תמורה. והאי "ליקרב" נמרא - לא נקט אלא משום דיוקא: הא איהו גופיה קרב שלמים. דתניא אם מן הבקר - אשם זכמים קרבנו מן הבקר? וגו'. לפניו קדוש - שהוא עלמנו קדוש, מסתברא דאילו עושה תמורה אלא לאחר שהוא קדוש.

והא דתנאי: יקריבו - רבי שמעון היא, דאמר: "מביאין קדשים לבית הפסול. והא דתנאי: ימותו - רבי יהודה היא, דאמר: "טעות מעשר - תמורת מעשר - מתה. וקסבר רבי יהודה: תמורת מעשר - לא היה קרב, מכלל הדברים אתה למד שר' יהודה סבר [טבור] שקרב, למרות שלדעתו הוא תמורת מעשר! וכי תימא [ואם תאמר]: ר' מאיר למאי דסבירא ליה קאמר [לפי מה שהוא עצמו סבור הוא אומר], לשיטתו, שאין האחד עשר נחשב תמורת מעשר, מפני שאם כן - לא היה קרב. אבל אין ללמוד מכאן על דעת ר' יהודה, ולדעתו דינו ככל תמורת מעשר שמתה - והתנאי [נהרי שנינו ברייתא]: אין בין קדושת אחד עשר שקראו "עשירי" לקדושת קרבן שלמים רגיל, אלא שזה (קרבן שלמים) עושה קדושה ליקרב, שהוא עושה תמורה ותמורתו קריבה, וזה האחד עשר אין עושה קדושה ליקרב, אלו דברי ר' יהודה. ונדייק מכאן: לעשות קדוש ליקרב הוא דלא עביד [שאין הוא עושה] האחד עשר, הא איהו גופיה קריב [אבל הוא עצמו קרב]! ועוד ראה על שכן דעתו של ר' יהודה, דתנאי [ששנינו ברייתא] בסיפרא, מדרש ההלכה על ספר ויקרא: "ואם זבח שלמים קרבנו אם מן הבקר" (ויקרא ג, א) - הרי זה בא לרבות אחד עשר שקראו "עשירי", שהיה אף הוא מוקרב לשלמים. יכול שאני מרבה אף את התשיעי, שקראו "עשירי", שיקרב לשלמים? אמרת (אומר אתה): וכי הקדש לפניו מקדש או לאחריו מקדש? כלומר, האם לפניו שהוא עצמו התקדש יכול הוא לקדש אחרים כתמורתו, או דוקא לאחר שהוא עצמו התקדש? הרי אומר - לאחריו מקדש, ולכן דוקא האחד עשר שנתקדש לאחר שכבר יצא העשירי ונתקדש - קרב שלמים מכת העשירי. אבל התשיעי, שנתקדש לפניו - אינו קרב שלמים. שיטת סתם סיפרא מני [שיטת מ' היא]? שיטת ר' יהודה היא, וקתני [נהרי הוא שונה] שם: "מן הבקר" - לרבות אחד עשר לשלמים, ואינו סבור שהוא הולך למיתה. ואם כן, הברייתא ששנינו בה שעשירי ואחד עשר שנתעברו ימותו - לא ניתן להעמידה לשיטתו!

מכאן: לעשות קדוש ליקרב הוא דלא עביד [שאין הוא עושה] האחד עשר, הא איהו גופיה קריב [אבל הוא עצמו קרב]! ועוד ראה על שכן דעתו של ר' יהודה, דתנאי [ששנינו ברייתא] בסיפרא, מדרש ההלכה על ספר ויקרא: "ואם זבח שלמים קרבנו אם מן הבקר" (ויקרא ג, א) - הרי זה בא לרבות אחד עשר שקראו "עשירי", שהיה אף הוא מוקרב לשלמים. יכול שאני מרבה אף את התשיעי, שקראו "עשירי", שיקרב לשלמים? אמרת (אומר אתה): וכי הקדש לפניו מקדש או לאחריו מקדש? כלומר, האם לפניו שהוא עצמו התקדש יכול הוא לקדש אחרים כתמורתו, או דוקא לאחר שהוא עצמו התקדש? הרי אומר - לאחריו מקדש, ולכן דוקא האחד עשר שנתקדש לאחר שכבר יצא העשירי ונתקדש - קרב שלמים מכת העשירי. אבל התשיעי, שנתקדש לפניו - אינו קרב שלמים. שיטת סתם סיפרא מני [שיטת מ' היא]? שיטת ר' יהודה היא, וקתני [נהרי הוא שונה] שם: "מן הבקר" - לרבות אחד עשר לשלמים, ואינו סבור שהוא הולך למיתה. ואם כן, הברייתא ששנינו בה שעשירי ואחד עשר שנתעברו ימותו - לא ניתן להעמידה לשיטתו!

רש"י בת"י
 [שיין לעמוד הקודם] בת אחת תרוייהו קדשי - ואפילו אחד עשר. דהא מרישא לא שמעינן, שהרי תשיעי קדוש נלא עקיורת עשירי. אכל יאלו שנים צעשירי, הוה אמניא דלא נתקדש האחד עשר אפילו קראו "עשירי", משום דאחד עשר צעי עקיורת סע עשירי. ליה שמעתא - יאלו שנים צעשירי וקראו "עשירי", דשנים קדושים. עשירי ולא דבר - וקראו לאחד עשר "עשירי". דודאי לא קדש, הואיל ולא נעקר סע עשירי ונת אחת לא הוה, דנימא: מנו דחיל אחד חיל נמי אפיקד. דאי לא תימא הכי - דנת אחת תרוייהו קדושים. ולא קדם - דאי קדם, הוה הקודם עשירי, והאחד עשר חולין, דלא נעקר סע עשירי. והוה עשירי וחולין מעורבין אס אינו מכירן. וקרייהו אחד עשר - ואיכא עקיורת. ומיהו, עשירי גמור הוה עשירי, דעשירי קדוש מאליו. והדר איערוב - וקראן "עשירי", ואין ידוע איהו מהם היה קודם דלהו איהו עשירי, והאי ליקרב שלמים כדן אחד עשר, הלכך מעורבין הן, ודינן מפורש לקמן דפליגי ציה. דהדר איערוב - ויאלו כחמת. ורבותא קא משמע לן, דלף על גב דקרייה לעשירי נמי "עשירי" - קדוש אחד עשר, הואיל ומעיקרא מיהת איעקר סע עשירי. וכמאן - הא דקחשיב עקיורת צעשירי כי קרייה "אחד עשר". דלא ברבי - לקמן. ואי קשיא: לוקמא כגון דקרייה להיא דקדים דאפיק רישיה "תשיעי", דלדברי הכל הוה עקיורתו הא לא קשיא, דהואיל וקרייה לתשיעי "תשיעי" - מו לא הוה עקיורת או קרייה לעשירי "תשיעי", דמני זמני תשיעי לאו כלום הוא. כי אומר רבי - עקיורת אחד עשר לא הוה עקיורת - היכא דאית ליה אכתי בהמות טובא לעשר, דלמרינן: האי דקרייה "אחד עשר" - מד עשורא קאמר. כלומר, הרי אחד מן המעשרות שהפריש מדיר זה. ו"עשירי" קרייה היכא דאית ליה טפי, דמו למת לי למימר הו מעשר אחד? הלא אין כלן עשור שנים. אלא ודאי אחד עשר קרייה. והלא נעקר - תלמודא קא פריך ליה. יצאו שנים בעשירי - וקראן "עשירי". ירעו ויאללו צמומן. יקרבו - שניהם שלמים, דשלמים טעונים סמיכה ונסכים ותנופת חוה ושוק כדמפרש במנחות, ומעשר לא. הלכך, אי קרבי תרוייהו מעשר - אשכחא דגרע לאחד עשר, דהא דיניה ליקרב שלמים וליתן חוה ושוק לכהן, כיון דלא ידע הי מנייהו הו אחד עשר. הלכך קרבי תרוייהו שלמים. רבנן הוא - דפליגי על רבי שמעון דאמר: אין מביאין קדשים לזנית הפסול לשריפה שלא כדן. והכא, כי קרב המעשר שלמים ויהיה תרי זמני חוה ושוק לכהן, ואינו נאכל אלא לכהניס, ושמא לא ימלאו כהניס הרבה לאכול, ולא יאכל לשנים ימים ויליה אחד, וישרפוס משום נותר. ופלוגתא דרבי שמעון ורבינן דפרק "כל הזכמים" [זכמים ע"ה, ב]. דקמני: אשם שנתעברו צזכמים רבי שמעון אומר: שניהם ישטו כלפון ויאללו כחומר שזה. והיינו לזנית אשם. אמרו לו: אין מביאין אשם לזנית הפסול. שמא לא יאכלו לזנית אשם. [עד כאן שיין לעמוד הקודם]. והתנן אמרו לו משום רבי מאיר - לרבי יהודה: אלו היה תמורה לא היה קרב, דמכלל דלרבי יהודה קרב אחד עשר שלמים, דאי לא - מאי דתניא? וכי תימא לרבי מאיר למאי דסבירא ליה קאמר - דהכי קאמר: דלדידיה דסבירא ליה דקרב שלמים - משום הכי עביד תמורה, דלאו היה תמורה לא היה קרב. שזה עושה קדושה ליקרב - שלמים עושים צהמה אחרת קדושה ליקרב אס המירה צהם. וזה - אחד עשר - אין עושין צהמה אחרת ליקרב. דסבירא ליה כי טעמיה, דטעות מעשר - תמורה הוא, ואין תמורה עושה תמורה. אם מן הבקר - גבי שלמים כמי "ויקרא", וקרא ימירא הוא, דכתיב למטה: "ואשם מן האלף קרבנו" - ממילא ידעינן דלעיל מיירי צנקה. לישנא אחרת: ה' ד"הצנקה" - לרבות אחד עשר לשלמים אס קראו "עשירי". הקדש לפניו מקדש - (הקדש) המתפס אחד צתמורה - לפניו מקדש, קודם שהוא עלמנו קדוש. או לאחריו מקדש, לאחד עשר עלמנו קדוש, וטעות מעשר תמורה הוא, הלכך עשירי שעדיין עלמנו לא קידש - היאך עושה את התשיעי קדוש גמול ליקרב? והן צרייתא צתורת כהניס, וסתם ספרא רבי יהודה פרק "אלו הן הנמקין" [סנהדרין פ"א].

תוספות

והא דתנאי יקריבו רבי שמעון דאמר מביאין קדשים לבית הפסול - ואף על גב דשלמים טעונין סמיכה, ומעשר אין טעון סמיכה, כדתנן במנחות (צ"ב, א); כיון דסמיכה לא מעכבא - לא חיישינן. ובפרק "תמיד נשחט" (פסחים ס"ב, א) אמר: כל הזבחים ערל וטמא משלחין קרבנותיהן - ליכא לאוקמא בבכור ומעשר, דהא "כל הזבחים" קאמר. ובפרק "שני נזירים" (נזיר ז', א) נמי תנן: שניהם מביאים קרבן על תנאי. ובמסכת שקלים (יא, ב) נמי תנן: בהמה שנמצאת מירושלים למגדל עדר - זכרים ועולות, נקבות זבחי שלמים, וטעונה סמיכה. ולא משמע דאירי במצאנה בעלים, מדקתני עלה: בראשונה היו ממשכנין מוצאה להביא נסכים. ויורש מביא קרבן אביו אף על גב שאינו סומך. ובפרק "התערובות" [זבחים ע"א, נ] נמי: מביא אשמו ולונו, ואותו אשם טעון סמיכה. וההיא סמיכה באוקופי, דלא גמורה היא, למאן דאמר סמיכת אשם מצורע לאו דאורייתא, ובגבירא איירי, כדמוכח בתוספתא. ופרק שלישי דמועד קטן (טו, ב) אמר: אביל אינו משלח קרבנותיו, דכתיב "שלמים" - כשהוא שלם, ולא כשהוא חסר. אבל אי לאו קרא - היה משלח. ואומר התם: מנוחה מהו שישלח קרבנותיו? תא שמע: כל אותן שנים שהיו ישראל במדבר מנוחין היו, ושלחו קרבנותיהן. ובפרק בתרא דמנחות (ק"א, א) תנן: "פירשתי מן הבקר ואיני יודע מה" - מביא פר ועגל. ובגמרא [שם עמוד ב] גבי "ששה לנדבה", אחד פר

עיונים
 והא דתנאי יקריבו ר' שמעון היא הראשונים דנו בפרטים נוספים בהם יש הבדל בין הקרבת קרבן מעשר בהמה להקרבת קרבן שלמים, שקרבן שלמים טעון סמיכה על ראש הקרבן, ומעשר לא; קרבן שלמים טעון שתי נתינות דם על המזבח, והמעשר - אחת; קרבן שלמים טעון נסכים, ומעשר - לא. ורש"י במסכת עירובין (ג"א) כתב כי יש לסמוך על שניהם, וכן להניח את החוה והשוק של שניהם יחד עם הכהן. ולענין נסכים - יביא נסכי קרבן אחד על תנאי, שאם זה שלמים יהיו עליו, ואם חבירו שלמים - יקרב לשם חבירו. אבל בתוס' כאן כתבו כי במקרה זה אינו סומך כלל, מפני שסמיכה אינה מעכבת (ומצד אחר, אין לומר שיסמוך במקרה של ספק, מפני שסמיכה הנעשית בכל כוהו, נחשבת עבודה בקדשים, או משום שיש בכך משום "בל תוסיף". ראה רש"י ומהרש"א ראש השנה לג"א). וביחס לשניונים בדיני זריקת הדם על גבי המזבח, העירו בתוס' כי כבר נחלקו התנאים באופן זריקתם במקרה כזה (זבחים פ"א, ודעת ר' שמעון שבריייתא זו היא לשיטתו) היא כר' אליעזר שנתן שתי מתנות שוקן ארבע משניהם (אמנם אנו פוסקים כר' יהושע, שנתן מתנה אחת. רמב"ם הלכות פסולי המוקדשין פ"ה ה"א).

אורה ההלכה
 טעות מעשר - ראה "אורח ההלכה" לעיל דף ס"א, ד"ה קרא לתשיעי עשירי.

תרגמה — להא דקמני: ימותו. בזמן הזה — ללא ספירה ליה הא דרז הוגא דאמר ברבי פירקין דהאידנא לא נהוג מעשר, גזירה משום לקוח וימוס. ולהכי אין מניחין אותו לרעות עד שיפול צו מוס, דלמא אדהכי והכי אחי צהו לדי תקלה, לדי גזיה ועבודה, או אחי לשומטן צלא מוס. הלכך כונסין לכיפה וימותו עס מאלהיס. מאי איריא תרי — כי יאלו שניס צעשירי וקראן "צעשירי". קרא לתשיעי עשירי קדוש — דלא מפסיד ליה כלל, וזכלו צמומו. אינו קדוש — דכיון דשלמים הוא — מפסידו חזה וזוק דמטי לחלק כהניס, ומאי אמר ליה: להפסידני לא שומטין שליח, ולא לעוותי — והיינו עיוות, שרין לו להמטין עד שמוסם. ועוד, שאסור לגזיה ולעבוד צה. פייחת עשרה — שטרס אחת מארבעים צעין יפה. להכי אמדתיך — שאמדי צעמי שכן היה לזון למרוס כמה שתרמתי. לא איבעיא לך למיטעי — הלכך לא כלום הוא אותו טעות. הדרן עלך מעשר בהמה

רש"י כתי"

בזמן הזה — דאין ראוי להקריב. ומשום תקלה, ללא יתו למיליה צלא מוס — לא אמתינן: ירעו, אלא ימותו. לישדינהו — וישליכס לרעה עד דנפיל ציה מומא. קרא — השליח לתשיעי "צעשירי" — קדוש, דהא לא אפסדיה מדי, שהכי צמומן יאכלו. לאחד עשר עשירי אינו קדוש — דאפסדיה אימורין, חזה וזוק דצעי לאותבינהו לכהן. הלכך אמר ליה: לא לטעמי שדרתיך, ולדעת כן לאו שמוי אחת. אינו קדוש — דהאי נמי לעומי הוא, דצעי לאממוני עד שיומס. כדעת בעל הבית — כפי שהשליח יודע דעת צעל הציח, אס עני יפה — מרוס אחד מארבעים, ואס עניו רעה — אחד מששים עשרה — שטרס צעין יפה, אחד מארבעים, או הסיף שטרס אחד מששים — תרומתו תרומה. ואמאי? לימא ליה, כי פייחת עשרה והפסידו: לא לטעמי שדרתיך! הדרן עלך מעשר בהמה

תוספות

ועל. ובפרק "יכל המנחות באות מצה" (שם סב,ב): השולח קרבנותיו ממדינת הים — היה כהן מניף על ידו. מדקתני "מניף" — בשלמים איירי, דבעו סמיכה. וליכא לאוקמא בקרבן ששים, דהא קתני ליה רישא: והאשה כהן מניף על ידה. בכל הני משמע דלא חישישין לסמיכה. וקשה: דבפרק "כל הגט" (גיטין כח,ב), גבי השולח חטאתו ממדינת הים כו' פריך: והא בעי סמיכה! ומשני: בעוף, או בקרבן ששים. ופרק "האשה" (פסחים פט,א), תנן: חמשה שנתערבו עורות פסחיהם ונמצא יבלת באחד מהם — פטורים לעשות שני. ולא מיייתי מותר פסח על תנאי — מטעם סמיכה, משום דפסח אינו טעון סמיכה, ומותר פסח טעון סמיכה, ולא התיירוהו להקריב בלא סמיכה, ואף על גב דאיכא בפסח חיוב כרת. ובפרק "התערובות" (זבחים עד,ב), נמי תנן: נתערבו קדשים בקדשים, מין במינו — יקרב לשם מה שהוא. ופריך: והא בעי סמיכה! ומשני: בקרבן נשים! וצריך לומר: קרבן שאין לו תקנה ברעיה ואזלא למיתה — יקריבוהו בלא סמיכה, אבל יש לו תקנה ברעיה — אסור להקריבו בלא סמיכה. ולכך, בההיא דשקלים ובירוש — קרב בלא סמיכה, אבל קדשים בקדשים — יש להם תקנה ברעיה. וכהאי גוונא נמי מפליג התם גבי אשם, דאית ליה תקנה ברעיה. וההיא דמביא אשמו ולוגו אמר התם (זבחים עו,ב): לתקוני גברא שאני. וההיא דאבל ומנודה — איכא לאוקמה בעוף, או בקרבן נשים. ומה ששלחו ישראל קרבנותיהן במדבר — בתמיד שבכל יום קאמר. וההיא דפר ועגל — בקיץ למזבח. והיא וטמא שאני, דלאו בני סמיכה נינהו, ערל אי אפשר להמתין עד שימול, כגון שמתו אחיו מחמת מילה. וטמא — כגון זב ומצורע בקרבן הקבוע לו, כגון עולת ראייה וחגיגה (או כגון) שעובר עליהו ב"בל תאחר". וההיא דכהן מניף על ידו — בערל וטמא וירוש, וכדרכי יהודה דאמר: יורש אינו סומך. והא דשמעתין, וההיא דשניהם מביאין חטאת אחת, וההיא דזביר שמביאין על תנאי — שאני התם, דבתחלת הפרשת הקרבנות לאו בני סמיכה נינהו, דאי אפשר לעשות בהן סמיכה. ועוד יש לומר: הך דשמעתין, כל חד בשעת הקרבתו שמא לא מחייב בסמיכה, ולא דמי לקרבן שהוא בר סמיכה. ואם תאמר: היכי קרבי הכא, כיון דאין מתנות מעשר ושלמים שוה, שזה מתן ארבע וזה מתן אחת? ומיהו, יש לומר: פלוגתא היא בפרק "יתערבות" (שם פ,א): נתערבו מתן ארבע במתן אחת, רבי אליעזר אומר: יתנו במתן ארבע, רבי יהושע אומר: במתן אחת. דכל הניתנים במתן ארבע שנתן במתן אחת — יצא. דרבי אליעזר סבר: מסיק להו לשם עצים. שמעון אית ליה דרבי אליעזר, גבי "למחרת מביא אשמו", דמסיק להו לשם עצים.

במעשר בזמן הזה — בריש פירקין (ג,א) מסקינן אינו נוהג בזמן הזה משום תקלה. ומכל מקום, אם עישר — חל עליו שם מעשר. **לתשיעי** עשירי קדוש — קסבר רב פפי דלא שייך כאן "לתקוני שדרתיך ולא לעוותי", כיון דנאכל במומו, אף על פי שצריך להמתין עד שיומס ואסור בגיזה ועבודה. אי נמי: היינו טעמא דאחד עשר לרב פפי, משעה שיצא עשירי — עבדיה לשליחותיה, דעשירי מאליו קדוש. הדרן עלך מעשר בהמה וסליקא לה מסכת בכורות

אלא תרגמה [פירש אותה]. את הברייתא, ר' שמעון בר' אבא קמיה [לפני] ר' יוחנן: **במעשר בזמן הזה**, שחבר המקדש, עסקינן [עוסקים אנו], ולדעת התנא ילכו למיתה משום חשש תקלה, שמא יגזו אותם או יעבוד בהם, או שמא יאכלם בלא מוס. ומקשים: **אי הכי** [אם כן], **מאי איריא** [מה שייך], מדוע מדובר דוקא במקרה של תרי [שנים] שיצאו והתערבו? אפילו חד נמי [באחד גם כן] שייך דין זה, בכל מעשר בהמה! ומשיבים: בלשון "לא מיבעיא" קאמר ["לא נצרכה" הוא אומר], לא מיבעיא חד דלית ליה פסידא [לא נצרכה לומר באחד, שאין לו הפסד גדול] אם ימות, אמרו חכמים שילך למיתה. אבל תרי [שנים], כיון דנפיש פסידא [שמורבה ההפסד], הייתי אומר: לישחינהו [שישהה אותם] עד דניפול בהו מומא [שיפול בהם מום] וליכלינהו [ושיאכל אותם], על כן קא משמע לן [משמע לנ] שאין עושים כן.

א שנינו במשנה שהקורא לתשיעי "צעשירי" — הריהו קדוש ליאכל רק לאחר שיפול בו מוס, והקורא לאחד עשר "צעשירי" — קדוש וקרב כקרבן שלמים, ובענין זה איתמר [נאמר] שנחלקו אמוראים: האומר לשלוחו "צא ועשר עלי" את בהמותי" — רב פפי משמיה [משמח] של רבא אמר: אם קרא השליח לתשיעי "צעשירי", ובכך גרם לו להיאסר בשחיטה עד שיפול בו מוס — בכל זאת הריהו קדוש, מפני שאין הבעלים מקפידים על טעות זו, שאינה גורמת לו הפסד. ואולם אם קרא לאחד עשר "צעשירי" — אינו קדוש בקדושת אחד עשר, ליקרב שלמים, מפני שהבעלים אינו מוכן שיחסר ממנו, שהרי צריך ליתן חזה ושוק לכהן, ולא עשאו שליח לכך. **ורב פפא אמר:** אפילו קרא לתשיעי "צעשירי" — אינו קדוש כלל, שהבעלים אמר ליה [אומר לו]: לשליח: לתקוני שדרתיך ולא לעוותי [לתקן שלחתי אותך ולא לקלקל], והרי צריך אני להמתין מלשוחטו, ואסור לי לגזוז ולעבוד בו, ולענין זה לא היית שלוחי. ושואלים: ומאי שנא מהא דתנן [ובמה שונה דבר זה מוז ששינינו] במשנה: האומר לשלוחו "צא ותרום תבואה מתרומתי", ולא פירש לו כמה יתרום — תרום כדעת בעל הבית, אם אינו יודע דעתו של בעל הבית — תרום בעין בינונית, שהיא אחד מחמשים מן התבואה, אם פייחת עשרה או הוסיף עשרה, שתרם אחד מארבעים או אחד משישים — בכל זאת תרומתו תרומה? והרי יכול בעל הבית לומר לו ששלחו לתקן ולא לקלקל! אמרי [אומרים] בתשובה לכך: **התם** [שם] **כיון דאיכא דתרים** [שיש מי שתורם] **בעין יפה, ואיכא דתרים** [ויש שתורם] **בעין רעה, אמר** [אומר] לו השליח: **להכי אמדתיך** [לכך אמדתי אותך], שאתה בעל עין יפה או עין רעה. אבל הכא טעותא [כאן טעות] היא, ובמקרה זה אמר [אומר] בעל הבית לשליח: **לא איבעי לך למיטעי** [לא היה לך לטעות ולקלקל בענין זה].

א שנינו במשנה שהקורא לתשיעי "צעשירי" — הריהו קדוש ליאכל רק לאחר שיפול בו מוס, והקורא לאחד עשר "צעשירי" — קדוש וקרב כקרבן שלמים, ובענין זה איתמר [נאמר] שנחלקו אמוראים: האומר לשלוחו "צא ועשר עלי" את בהמותי" — רב פפי משמיה [משמח] של רבא אמר: אם קרא השליח לתשיעי "צעשירי", ובכך גרם לו להיאסר בשחיטה עד שיפול בו מוס — בכל זאת הריהו קדוש, מפני שאין הבעלים מקפידים על טעות זו, שאינה גורמת לו הפסד. ואולם אם קרא לאחד עשר "צעשירי" — אינו קדוש בקדושת אחד עשר, ליקרב שלמים, מפני שהבעלים אינו מוכן שיחסר ממנו, שהרי צריך ליתן חזה ושוק לכהן, ולא עשאו שליח לכך. **ורב פפא אמר:** אפילו קרא לתשיעי "צעשירי" — אינו קדוש כלל, שהבעלים אמר ליה [אומר לו]: לשליח: לתקוני שדרתיך ולא לעוותי [לתקן שלחתי אותך ולא לקלקל], והרי צריך אני להמתין מלשוחטו, ואסור לי לגזוז ולעבוד בו, ולענין זה לא היית שלוחי. ושואלים: ומאי שנא מהא דתנן [ובמה שונה דבר זה מוז ששינינו] במשנה: האומר לשלוחו "צא ותרום תבואה מתרומתי", ולא פירש לו כמה יתרום — תרום כדעת בעל הבית, אם אינו יודע דעתו של בעל הבית — תרום בעין בינונית, שהיא אחד מחמשים מן התבואה, אם פייחת עשרה או הוסיף עשרה, שתרם אחד מארבעים או אחד משישים — בכל זאת תרומתו תרומה? והרי יכול בעל הבית לומר לו ששלחו לתקן ולא לקלקל! אמרי [אומרים] בתשובה לכך: **התם** [שם] **כיון דאיכא דתרים** [שיש מי שתורם] **בעין יפה, ואיכא דתרים** [ויש שתורם] **בעין רעה, אמר** [אומר] לו השליח: **להכי אמדתיך** [לכך אמדתי אותך], שאתה בעל עין יפה או עין רעה. אבל הכא טעותא [כאן טעות] היא, ובמקרה זה אמר [אומר] בעל הבית לשליח: **לא איבעי לך למיטעי** [לא היה לך לטעות ולקלקל בענין זה].

ובפרק "יכל המנחות באות מצה" (שם סב,ב): השולח קרבנותיו ממדינת הים — היה כהן מניף על ידו. מדקתני "מניף" — בשלמים איירי, דבעו סמיכה. וליכא לאוקמא בקרבן ששים, דהא קתני ליה רישא: והאשה כהן מניף על ידה. בכל הני משמע דלא חישישין לסמיכה. וקשה: דבפרק "כל הגט" (גיטין כח,ב), גבי השולח חטאתו ממדינת הים כו' פריך: והא בעי סמיכה! ומשני: בעוף, או בקרבן ששים. ופרק "האשה" (פסחים פט,א), תנן: חמשה שנתערבו עורות פסחיהם ונמצא יבלת באחד מהם — פטורים לעשות שני. ולא מיייתי מותר פסח על תנאי — מטעם סמיכה, משום דפסח אינו טעון סמיכה, ומותר פסח טעון סמיכה, ולא התיירוהו להקריב בלא סמיכה, ואף על גב דאיכא בפסח חיוב כרת. ובפרק "התערובות" (זבחים עד,ב), נמי תנן: נתערבו קדשים בקדשים, מין במינו — יקרב לשם מה שהוא. ופריך: והא בעי סמיכה! ומשני: בקרבן נשים! וצריך לומר: קרבן שאין לו תקנה ברעיה ואזלא למיתה — יקריבוהו בלא סמיכה, אבל יש לו תקנה ברעיה — אסור להקריבו בלא סמיכה. ולכך, בההיא דשקלים ובירוש — קרב בלא סמיכה, אבל קדשים בקדשים — יש להם תקנה ברעיה. וכהאי גוונא נמי מפליג התם גבי אשם, דאית ליה תקנה ברעיה. וההיא דמביא אשמו ולוגו אמר התם (זבחים עו,ב): לתקוני גברא שאני. וההיא דאבל ומנודה — איכא לאוקמה בעוף, או בקרבן נשים. ומה ששלחו ישראל קרבנותיהן במדבר — בתמיד שבכל יום קאמר. וההיא דפר ועגל — בקיץ למזבח. והיא וטמא שאני, דלאו בני סמיכה נינהו, ערל אי אפשר להמתין עד שימול, כגון שמתו אחיו מחמת מילה. וטמא — כגון זב ומצורע בקרבן הקבוע לו, כגון עולת ראייה וחגיגה (או כגון) שעובר עליהו ב"בל תאחר". וההיא דכהן מניף על ידו — בערל וטמא וירוש, וכדרכי יהודה דאמר: יורש אינו סומך. והא דשמעתין, וההיא דשניהם מביאין חטאת אחת, וההיא דזביר שמביאין על תנאי — שאני התם, דבתחלת הפרשת הקרבנות לאו בני סמיכה נינהו, דאי אפשר לעשות בהן סמיכה. ועוד יש לומר: הך דשמעתין, כל חד בשעת הקרבתו שמא לא מחייב בסמיכה, ולא דמי לקרבן שהוא בר סמיכה. ואם תאמר: היכי קרבי הכא, כיון דאין מתנות מעשר ושלמים שוה, שזה מתן ארבע וזה מתן אחת? ומיהו, יש לומר: פלוגתא היא בפרק "יתערבות" (שם פ,א): נתערבו מתן ארבע במתן אחת, רבי אליעזר אומר: יתנו במתן ארבע, רבי יהושע אומר: במתן אחת. דכל הניתנים במתן ארבע שנתן במתן אחת — יצא. דרבי אליעזר סבר: מסיק להו לשם עצים. שמעון אית ליה דרבי אליעזר, גבי "למחרת מביא אשמו", דמסיק להו לשם עצים.

במעשר בזמן הזה — בריש פירקין (ג,א) מסקינן אינו נוהג בזמן הזה משום תקלה. ומכל מקום, אם עישר — חל עליו שם מעשר. **לתשיעי** עשירי קדוש — קסבר רב פפי דלא שייך כאן "לתקוני שדרתיך ולא לעוותי", כיון דנאכל במומו, אף על פי שצריך להמתין עד שיומס ואסור בגיזה ועבודה. אי נמי: היינו טעמא דאחד עשר לרב פפי, משעה שיצא עשירי — עבדיה לשליחותיה, דעשירי מאליו קדוש. הדרן עלך מעשר בהמה וסליקא לה מסכת בכורות

מסורת הש"ס
ה. (הטעם) יומא סו,א.
בכורות ג,א. ירושלמי שקלים פ"ח ה"ד.
ו. (הביטוי) כתובות פה,א. כתובות צט,ב. קדושין מב,ב. ב"מ קח,א. ב"ב קסט,ב.
ז. תרומות פ"ד מ"ד. כתובות צט,ב. כתובות ק,א. קדושין מא,א. תוספתא תרומות פ"ה.
ד. ילק"ש תורה תשנ"ט. שם קצב.
ח. כתובות ק,א.

גרסות

דנמישי פסידא בכת"י ועוד: **דנמישא פסדיהו**.
לישהינהו ברוב כתה"י: **לישדינהו**.
ורב פפא אמר ברוב כתה"י ובש"מ: **ורב פפא משמיה דרבא אמר**.
כדעת בעל הבית בכת"י: **מדעת בעל הבית** ובש"מ: **כדעת של בעל הבית**.

ביתוספות (קידושין מא,א ד"ה תורם) מדרש שדרשו בירושלמי, שסמכו שיעורים אלה לדברי הנביא יחזקאל. אבל לכל הדעות אינו אלא אסמכתא בעלמא.
פייחת עשרה בפירוש המדויק של הביטוי הזה נחלקו הראשונים, רש"י פירש ש"פייחת עשרה" משמעו שנתן אחד מארבעים במקום אחד מחמשים, וכן "הוסיף עשרה" מתפרש כן. ואילו בתוספות קידושין (מא,ב ד"ה פייחת) מביא אפשרות אחרת, שהכוונה היא לכמות שהפריש, ו"פייחת עשרה" משמעו שנתן אחד משישים.

אורה ההלכה

במעשר בזמן הזה כתב הרמב"ם: אף שחכמים אסרו לעשר בהמה בזמן הזה, אם עבר ועישר בזמן הזה — הרי זה מעשר, ויאכל במומו. והוא לכאורה שלא כדברי הגמרא כאן, והאחרונים האריכו לדון בדבריו. (רמב"ם ספר קרבנות הלכות בכורות פ"ח ה"ב).
האומר לשלוחו צא ועשר עלי וכו' העושה שליח לעשר לו בהמותיו, וטעה השליח בין בתשיעי בין באחד עשר — אין מקדש אלא העשירי והראי בלבד, שלא עשאהו שליח לטעות ולהפסיד אלא לקדש כראוי. כרב פפא. (רמב"ם שם).
האומר לשלוחו צא ותרום וכו' האומר לשלוחו "צא ותרום" — הריהו תרום כדעתו של בעל הבית, שאם היה יודע בו שהוא בעל עין רעה — מפריש אחד משישים, ואם היה בעל נפש רחבה — מפריש אחד מארבעים. ואם אינו יודע דעתו של בעל הבית — מפריש לו בינונית, אחד מחמשים. כמשנה במסכת תרומות פ"ד מ"ד. (רמב"ם ספר זרעים הלכות תרומות פ"ד ה"ז. טור י"ד סימן שלא).

בזמן הזה עסקינן ומשום תקלה ולדרך זו, אין צורך להעמיד ברייתא זו כשיטת ר' יהודה דוקא, אלא גם כשיטת ר' שמעון, הסבור שבזמן המקדש — יקרבו. אבל לשיטת חכמים, הסבורים שגם בזמן המקדש ירעו — הוא הדין בזמן הזה ירעו עד שיפול בהם מוס (נ"ב י"ד תניינא קפט, עיי"ש). והעירו בתוס' כי אף שבתחילת פרק זה (ג,א) נאמר כי אין מפרשים כלל מעשר בזמן הזה, משום סיבה זו עצמה — כאן מדובר בדיעבד, במקרה שעישר. אבל רש"י כתב כי התנא של ברייתא זו חולק, והוא סבור שמעשרים בזמן הזה (והאחרונים האריכו לדון כמה שהוכיח רש"י את טעמו של רב הונא, שלא כמסקנת הסוגיה לעיל. ראה ג"ב שם). ובאמת, מוכח לכאורה ממקומות נוספים כי נהגו להפריש מעשר גם בזמן המשנה, ואף בזמן התלמוד. ודין הגמרא לעיל נוגע, איפוא, למנהג שנהגו בזמן מאחר יותר.
אי הכי... חד נמי כלומר, כל מעשר שהפריש בזמן הזה, ויש שהסביר כי הקושיה היא דוקא לגבי אחד עשר שקראו "צעשירי", שדינו כשלמים, וכדין המקדש בזמן הזה, שדין הבהמה למיתה, מחשש לתקלה. אבל לגבי מעשר שהפריש בזמן הזה — אין דינו למיתה (מרומי שדה לשיטת התוס' לעיל ג,א).
ולאחד עשר עשירי אינו קדוש וכו' בפשטות במקרה זה אין רב פפי חולק על רב פפא, שיכול המשלח לטעון: "לתקוני שדרתיך וכו' (רש"י). אבל התוספות הציעו כי רב פפי לא נצרך לטעם זה בענין האחד עשר. אלא טעמו הוא, שכאשר יצא עשירי, וכבר התקדש מאליו — פקעה שליחותו ואין בכוחו לקלקל.
תרום כדעת בעל הבית בתרומה שתורם ישראל ונתן לכהן ("תרומה גדולה") לא נאמר שיעור בתורה, ולהלכה אפילו נתן כלשהו פוטר הכל. אלא שמדברי סופרים היו נוהגות שלוש מידות דבר, בעין יפה — אחד מארבעים, בינונית — אחד מחמשים, ורעה — אחד משישים. וראה

